

Василь КЛИМЧУК,
викладач Технічного коледжу
Національного університету
водного господарства та
природокористування, м. Рівне

Світлана КИРИЛЮК,
викладач II категорії Технічного
коледжу Національного
університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТУПЕНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В НАВЧАЛЬНОМУ КОМПЛЕКСІ «КОЛЕДЖ – УНІВЕРСИТЕТ»

У статті наведено основи функціонування освітніх комплексів типу “коледж – ВНЗ” для забезпечення наступності викладання професійних дисциплін підготовки бакалаврів на базі молодших спеціалістів; окреслено переваги та доведено необхідність створення освітніх комплексів для реалізації неперервної гнучкої системи освіти.

Ключові слова: *ступенева освіта, неперервна підготовка фахівців, наступність освіти, навчальні комплекси.*

В статье наведены основы функционирования образовательных комплексов типа "колледж - вуз" для обеспечения преемственности преподавания профессиональных дисциплин подготовки бакалавров на базе младших специалистов; очерчены преимущества и доказана необходимость создания образовательных комплексов для реализации непрерывной гибкой системы образования.

Ключевые слова: *ступенчатое образование, непрерывная подготовка специалистов, преемственность образования, учебные комплексы.*

The article pointing foundations functioning educational systems such as "college - university" to ensure continuity of teaching professional courses for bachelors at the junior professionals, outlines the benefits and necessity of creation of educational systems to realize continuous flexible education system.

Keywords: *multistage education, continuous training, continuity of education, training complexes.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Нові вимоги сьогодення до спеціалістів привели до необхідності розгляду проблеми неперервної освіти, яка полягає у створенні умов для навчання особистості протягом усього життя. Тому неперервна освіта сьогодні постала важливою парадигмою модернізації освітньої системи.

Розв'язання проблеми неперервного навчання має багато аспектів. Один з них – це неперервне навчання в умовах ступеневої освіти, яке потребує певної адаптації при переході з одного рівня освіти до іншого. Впровадження ідей неперервної освіти тісно пов'язано з формуванням системи ступеневої підготовки фахівців. Одним із можливих варіантів розв'язання проблеми забезпечення неперервної освіти є використання навчальних комплексів, до складу яких входять освітні заклади різних ступенів професійної освіти, філіали та представництва різних ВНЗ. Мова йде про включення навчальних закладів різних рівнів акредитації до складу університетів, академій, інститутів, тобто утворення навчальних комплексів типу “коледж – ВНЗ” [6, 53].

Проблемами пов'язаними із реалізацією ступеневої освіти займалися вітчизняні вчені Н.В. Денисова [3], С.М. Мамрич, Н.А. Фоменко, російські вчені – Т.А. Бродська [1], О.В. Кайгородова [4] та ін.

Н.В. Денисова [3] у дослідженні “Тенденції розвитку комплексу “коледж – університет” у системі неперервної педагогічної освіти” аналізує основні фактори, що спричинили створення навчальних комплексів, та обґрунтовує етапи їхнього розвитку.

Автори праці “Управління взаємодією навчальних закладів різного рівня у навчально-науковому комплексі” [2] аналізують основні форми співпраці учасників освітніх комплексів, враховуючи при цьому основну мету і принципи наступності та уніфікації освіти. Науковці наголошують на необхідності узгодженості вертикальної структури управління та взаємодії навчальних комплексів. Окремі проблеми створення та функціонування інтеграційної системи “коледж – ВНЗ”, які можуть негативно відбитися на результативності роботи комплексу загалом, розглядають В.П. Ковалевський, І.Д. Белоновська, Ж.Г. Пискунова [5].

У своєму дослідженні Н.А. Фоменко акцентує увагу на особливостях підготовки інтегрованих планів та робочих програм, змісті програм спеціальних предметів різних ступенів навчання у навчальних комплексах. Автор доводить, що інтегровані навчальні плани дадуть змогу уникнути дублювання низки предметів, які вивчаються у коледжі та ВНЗ.

Проте, незважаючи на актуальність даної проблематики, сьогодні немає достатньо розробленої і науково обґрунтованої теорії функціонування навчальних комплексів. Тому виникає потреба дослідження педагогічних основ забезпечення наступності викладання професійних дисциплін підготовки бакалаврів на базі молодших спеціалістів.

Мета статті – висвітлення педагогічних основ забезпечення наступності викладання професійних дисциплін підготовки бакалаврів на базі молодших спеціалістів та функціонування навчальних комплексів типу “коледж – ВНЗ”: причин виникнення, генезу процесу становлення та розвитку, переваг та організації роботи навчальних комплексів.

В Україні процеси створення навчально-наукових комплексів розпочато досить недавно. Найважливішими факторами, що спричинили створення інтегрованих систем, були педагогічні інновації кінця ХХ століття – ідеї неперервності та ступеневості освіти.

Першим етапом розвитку навчальних комплексів було ініціювання до

об'єднання зусиль ВНЗ різних рівнів акредитації з метою уникнення дублювання напрямів спеціальностей, збереження належної матеріально-технічної бази в умовах загального реформування і становлення національної освітньої системи.

Другим етапом розвитку навчальних комплексів типу “коледж – ВНЗ” є період нормативного забезпечення їхньої діяльності. Так, наприклад, наказом Міністерства освіти України від 25 січня 1994 р. було упроваджено “Положення про навчальний та навчально-науково-виробничий комплекси”, яке визначило порядок створення комплексів, організацію навчально-виховної роботи та формування змісту освіти у системі ступеневої підготовки, повноваження членів комплексу.

Наприкінці 2003 – 2004 навчального року в Україні 82 % університетів, академій очолювали навчальні, навчально-науково-виробничі комплекси, майже половина закладів I – II рівня акредитації стали структурними підрозділами вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації [3].

Основою побудови моделі ступеневої підготовки фахівців у навчально-науково-виробничих комплексах є підходи неперервності професійної освіти; інтегративності, диференційованості, багаторівневості, багатoproфільності, професійної спрямованості, ступеневості, комплексності та соціальної зумовленості.

У своїй діяльності навчальні комплекси керуються законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.1998 р. № 65 “Про затвердження положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)”, “Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах”, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 р. № 161, положеннями інших директивних рішень про розбудову освіти, оновлення і збагачення її змісту, наказами та інструкціями Міністерства освіти і науки України, статутами або рішеннями Ради навчальних закладів – учасників комплексу. Правовою основою взаємодії освітніх закладів можуть бути багатосторонні угоди.

Виходячи з основних цілей створення комплексів (дотримання принципів наступності освіти, уніфікації стандартів, навчальних планів і програм, активної перепідготовки педагогічних кадрів середньої ланки, розробки навчально-методичної документації), основними формами співробітництва учасників комплексу є:

1. Розробка спільної документації (угод, наказів, договорів), що забезпечує взаємозв'язок учасників комплексу та організацію його роботи.

2. Аналіз державних освітніх стандартів середньої та вищої професійної підготовки фахівців у межах комплексу та створення комісій для розробки інтегрованих навчальних планів і програм.

3. Проведення спільної наукової роботи: залучення співробітників, учнів, студентів закладів – членів комплексу – до участі в наукових конференціях, проведення науково-методичних семінарів, навчання в магістратурі, аспірантурі, докторантурі при кафедрах університету.

4. Створення системи підвищення кваліфікації та стажування викладачів навчальних закладів середньої ланки: співробітництво з працівниками універси-

тету у створенні методичних матеріалів, виконання творчих робіт і методичних розробок під керівництвом провідних вчених ВНЗ у період атестації педагогів коледжів, робота у “парах” з викладачами ВНЗ, одержання нових спеціальностей в інституті післядипломної освіти університету, навчання співробітників закладів – членів комплексу в магістратурі [2].

5. Спільна навчально-методична робота: спільне видання навчально-методичної літератури.

6. Спільне проведення проміжного контролю і підсумкової атестації студентів коледжів, їх тестування при переході на навчання у ВНЗ.

7. Організація екскурсій учнів до університету та інших закладів, участь у спільних культурних і спортивних заходах, олімпіадах, виставках, конкурсах. 9. Здійснення профорієнтаційної роботи [2].

Вертикальна структура взаємодії комплексів “коледж – ВНЗ” має бути основана на узгодженні навчальних планів підготовки молодших спеціалістів і бакалаврів при продовженні навчання випускників для одержання кваліфікації бакалавра за скороченим терміном навчання. Розробка та вдосконалення інтегрованих наскрізних навчальних планів і програм передбачає передусім детальний аналіз змісту навчання на різних ступенях. Для цього використовують наскрізну стандартизацію освітніх програм, яка ґрунтується на єдиних цілях усієї системи неперервної освіти: навчальні плани мають бути розроблені на основі принципів наступності, неперервності, комплексності та професійної орієнтації; завершеності навчання на кожному рівні професійної підготовки; основним критерієм відбору змісту для інтегрованих освітніх програм з різних освітніх рівнів є врахування ознак за схожими елементами цих програм. Особливістю підготовки інтегрованих планів та робочих програм є поетапне розгортання змісту навчання на основі кваліфікаційних вимог і стандарту освіти, намірів та можливостей студентів, а також інтересів навчального закладу. Зміст програм зі спеціальних предметів першого ступеня навчання має більшу практичну спрямованість та враховує вікові особливості й рівень загальноосвітньої підготовки та розвитку учнів. Інтегровані навчальні плани дають змогу уникнути дублювання низки предметів, які вивчаються і у школі, і в коледжі, і у ВНЗ. Вони виключають повторення, економлять час, дають можливість глибше вивчити головне – спеціальність.

Проте, незважаючи на достатню організацію діяльності навчальних комплексів, існують певні проблеми, пов’язані з їх функціонуванням: розв’язання суперечностей між цілями коледжу і ВНЗ; нормативне забезпечення діяльності комплексів, правового й економічного партнерства; вибір спільних спеціальностей і напрямів; проектування наскрізних інтегрованих навчальних планів та робочих програм; забезпечення наступності, тобто розробка механізму переходу студентів з одного ступеня навчання на інший; визначення термінів навчання у структурі коледжу і ВНЗ; узгодження термінології та поняттєвого апарату дисциплін; визначення оптимальної кількості учасників, оскільки як надто обмежене коло, так і надто велика кількість залучених негативно відбиваються на результативності роботи комплексу загалом [5]. У багатьох випадках порушується наступність між ступенями освіти з окремих фахових дисциплін, зміст

яких практично повторюється. Між навчальними закладами існують суперечності в організації навчального процесу, зокрема щодо обсягу навчального матеріалу і відмінностей методики його викладання та форм перевірки успішності на різних ступенях навчання. Значні труднощі виникають також під час опрацювання інтегрованих навчальних планів. Це зумовлено тим, що перехід на вищий ступінь за наскрізним планом потребує перенесення на нижчий ступінь навчання значної частини змісту навчання з певних предметів. Відсутність належної уваги до наступності між ступенями навчання призводить до неузгодженості ступенів освіти та відсутності координації у діях зацікавлених установ. Це знижує якість підготовки фахівців, веде до фрагментарності та формалізму знань учнів і студентів, до зниження розвитку їх творчих можливостей.

Висновки. Опрацювання джерельної бази (звітних документів, нормативних актів, наукових доповідей, статистичних даних) дало підстави дійти висновку, що проблема створення гнучкої системи професійної підготовки студентів може бути розв'язана завдяки створенню навчально-наукових виробничих комплексів типу “коледж – ВНЗ”, оскільки в них створені соціальні, організаційні та психолого-педагогічні умови забезпечення цього процесу. Формування творчої особистості – головна мета неперервної освіти. Її розв'язання наближає до стратегічної мети – підготовки спеціаліста, конкурентоспроможного на сучасному ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бродская Т.А. Непрерывная математическая подготовка в системе “ССУЗ–ВУЗ” на основе фундаментализации содержания: дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – Казань, 2005. – 196 с.
2. Горбань О.М., Огаренко В.М., Тягушева О.Г. Управління взаємодією навчальних закладів різного рівня у навчально-науковому комплексі / О. Горбань // Наукові записки АНВШУ. – К., 2008. – Том III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://anvsu.org.ua/index.files/Articles/Gorban01.htm>.
3. Денисова Н.В. Тенденції розвитку комплексу “коледж-університет” в системі неперервної педагогічної освіти / Н. Денисова // Науковий журнал “Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту”. – Харків, 2008. – № 2. – С. 50 – 53.
4. Кайгородова О.В. Развитие процессов интеграции образовательных учреждений в системе педагогического образования: дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / Рос. гос. ун-т им. Иммануила Канта. – Калининград, 2009. – 201 с.
5. Ковалевский В.П., Белоновская И.Д., Пискунова Ж.Г. Проблемы интеграции систем “коледж – вуз” // Тезисы Всероссийской научно-практической конференции “Актуальные проблемы интеграции средней и высшей ступеней региональной системы непрерывного образования”. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2001.
6. Людський розвиток в Україні: 2004 (колектив авторів) / Щорічна науково-аналітична доповідь / за ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2004. – 172 с.